

Inspectie voor de Sanctietoepassing
Ministerie van Justitie

PI Haaglanden locatie Zoetermeer

Inspectiebericht

Vervolgonderzoek

PI Haaglanden locatie Zoetermeer

Inspectiebericht

Vervolgonderzoek

April 2009

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
1. Inleiding	8
2. Rechtspositie	12
2.1 Rechtmatige insluiting	13
2.1 Screening	13
2.3 Huisregels en introductie	14
2.4 Dagprogramma	15
2.5 Activiteitenaanbod	17
2.6 Bejegening	18
2.7 Ordehandhaving	19
2.8 Bezoek	20
2.9 Meerpersoonscelgebruik	22
2.10 Beklagregeling	23
3. Maatschappijbeveiliging	26
3.1 Penitentiaire scherpste	27
3.2 Materiële veiligheidsvoorzieningen	30
4. Organisatorische randvoorwaarden	32
4.1 Personeelsinzet	33
4.2 Personeelssport en communicatie	34
5. Slotbeschouwing	36
Bijlage 1. Afkortingen	38
Bijlage 2. Geraadpleegde literatuur	40
Bijlage 3. Inspectieprogramma	42

Samenvatting

In juli 2007 heeft de Ist de locatie Zoetermeer van de PI Haaglanden geïnspecteerd. Tijdens het onderzoek is bijzondere aandacht besteed aan de toedracht van twee ontluchtingen die eerder dat jaar hadden plaatsgevonden. Uit het inspectieonderzoek kwam onder meer naar voren dat de alertheid met betrekking tot veiligheidsrisico's binnen de inrichting onvoldoende was. In dit rapport wordt verslag gedaan van een vervolgonderzoek, waarbij is nagegaan in hoeverre de knelpunten die destijds door de Ist waren gesignaleerd, door de inrichting zijn aangepakt.

Dit inspectiebericht mag niet worden gelezen als een representatieve beschrijving van alle aspecten van het functioneren van de inrichting. Aspecten die destijds aan de normen en verwachtingen van de Ist voldeden, zijn buiten beschouwing gebleven.

De inrichting heeft de aanbevelingen die de Ist in 2007 heeft gedaan, serieus opgepakt. Nadat er medio 2008 een nieuwe locatiedirecteur was aangesteld, is er een integraal plan van aanpak opgesteld en zijn er belangrijke stappen voorwaarts gezet. Het is van belang deze daadkracht vast te houden.

Hoewel er behoorlijke vooruitgang is geboekt, zijn er ook enkele zaken die nog niet goed lopen. De belangrijkste daarvan worden hieronder genoemd.

Rechtspositie

De belangrijkste aandachtspunten die in dit vervolgonderzoek naar voren zijn gekomen, betreffen:

- de wenselijkheid om de verschillende screenings- en intakeprocessen in onderlinge samenhang te beschrijven en te organiseren; de voorwaarden hiervoor zullen voor een deel op landelijk niveau moeten worden geschapen,
- het opstellen van een overzicht van de (belangrijkste) huisregels in vreemde talen; de sectordirectie Gevangeniswezen zou deze actie landelijk kunnen coördineren,
- het uitbreiden van de arbeidsfaciliteiten voor gedetineerden waardoor het dagprogramma voor zoveel mogelijk voorlopig gehechten in het huis van bewaring op het gewenste peil komt,¹
- de wenselijkheid om nader beleid te ontwikkelen en te implementeren om inrichtingsbreed een consistente manier van omgang met gedetineerden te bewerkstelligen, inclusief een correcte follow-up van met gedetineerden gemaakte afspraken en gedane toezeggingen,

¹ Een DJI-richtlijn uit juli 2008 leverde in de PI Zoetermeer onduidelijkheid op over de lengte van het dagprogramma voor preventief gehechten die niet aan de arbeid kunnen deelnemen. De Ist geeft de DJI dan ook in overweging deze richtlijn nader te verduidelijken.

- het opvoeren van het aantal ouder-kind dagen in het huis van bewaring,
- de wenselijkheid om het verloop van het bezoekproces te evalueren en zonodig bij te stellen, en
- het monitoren en versnellen van de afhandelingstermijn van beklagzaken.

Maatschappijbeveiliging

Het verbeteren en verankeren van de penitentiaire scherpste in de PI Zoetermeer is doortastend ter hand genomen. De inrichtingsmedewerkers zijn alerter op mogelijke veiligheidsrisico's. Wel is het zaak om vasthoudend te blijven sturen op de naleving van de veiligheidsinstructies en om de resultaten van de aanpak te evalueren.

Een van de ontvluchtelingen in 2007 heeft deels kunnen plaatsvinden omdat er onvoldoende toezicht was op de luchtplaats. De ISt vindt het zorgelijk dat het gewenste aanvullende cameratoezicht bij de luchtplaatsen nog steeds niet is gerealiseerd.

Organisatorische randvoorwaarden

De executieve personeelsinzet is duidelijk verbeterd ten opzichte van 2007. Het periodieke teamoverleg viel destijds vaak uit. In het nieuwe dagprogramma is het teamoverleg nu structureel ingeroosterd. Daarmee is aan een belangrijke organisatorische randvoorwaarde voldaan voor het bewerkstelligen van een consistente bejegening van gedetineerden en voor het penitentiair scherp houden van de organisatie.

1

Inleiding

Aanleiding en doel

De Inspectie voor de Sanctietoepassing (ISt) houdt toezicht op de sanctietoepassing in Nederland. In juli 2007 heeft de ISt de locatie Zoetermeer van de PI Haaglanden geïnspecteerd. Tijdens het onderzoek is bijzondere aandacht besteed aan de toedracht van twee ontvluchtelingen die eerder dat jaar hadden plaatsgevonden.

Uit het inspectieonderzoek kwam onder meer naar voren dat de alertheid met betrekking tot veiligheidsrisico's binnen de inrichting onvoldoende was.

In dit rapport wordt verslag gedaan van een vervolgonderzoek, waarbij is nagegaan in hoeverre de knelpunten die destijds door de ISt waren gesignaleerd door de inrichting zijn aangepakt. Bij het vervolgonderzoek is uitsluitend aandacht besteed aan de knelpunten die tijdens de oorspronkelijke doorlichting zijn gesignaleerd. Andere aspecten van het functioneren van de inrichting zijn buiten beschouwing gebleven

Object van onderzoek

De PI Zoetermeer is in 1996 als nieuwbouw in gebruik genomen en bestaat uit twee geschakelde units. De ene unit heeft een bestemming als huis van bewaring en de andere als gevangenis. Een aparte afdeling is bestemd als Inrichting voor Stelselmatige Daders.

De inrichting heeft in totaal 385 plaatsen, waarvan 55 in meerpersoonscellen.

Ten tijde van het inspectieonderzoek was een hvb-afdeling wegens verbouwingswerkzaamheden tijdelijk buiten gebruik.

Methode

Bij het vervolgonderzoek zijn feitelijke gegevens verzameld door middel van

- documentenonderzoek (zie bijlage 2)
- observaties binnen de locatie, en
- interviews met gedetineerden, met het management en met medewerkers van de inrichting (zie bijlage 3).

De inspectie is uitgevoerd door twee inspecteurs.

Tijdpad

De Inspectie heeft het vervolgonderzoek 9 december 2008 aangekondigd. Het inspectieonderzoek heeft op 10 en 12 februari 2009 plaatsgevonden. Het programma van de inspectie en de gebruikte bronnen zijn in bijlagen 2 en 3 opgenomen. Het concept-inspectiebericht is op 18 maart 2009 voor wederhoor naar de locatiedirecteur gestuurd. Op 20 april 2009 is het vervolgens door de hoofdinspecteur van de ISt vastgesteld en aangeboden aan de staatssecretaris van Justitie.

Leeswijzer

Het inspectiebericht is als volgt opgebouwd. Voor elk van de verbeterpunten aanzien van de rechtspositie van de gedetineerden, de beveiliging van de samenleving en de organisatorische randvoorwaarden die tijdens de doorlichting in 2007 werden gesignaleerd, wordt eerst kort samengevat wat destijds het knelpunt was en wordt vervolgens nagegaan welke stappen inmiddels zijn gezet om het betreffende probleem op te lossen. Elke paragraaf eindigt met het oordeel van de Ist over de huidige stand van zaken.

2

Rechtspositie

2.1 Rechtmatige insluiting

Verbeterpunt

Medio 2007 heeft zich een incident voorgedaan waarbij de VI-datum van een gedetineerde verkeerd was berekend. De gedetineerde is daardoor te vroeg vanuit de PI Zoetermeer naar een beperkt beveiligde inrichting overgeplaatst en heeft zich daar aan zijn detentie onttrokken. Hoewel andere partijen de VI-datum eveneens hadden moeten controleren, had ook de bevolkingsadministratie van de PI Zoetermeer dat moeten doen door actief na te gaan of een eerder door de betrokken gedetineerde ingesteld hoger beroep inmiddels tot een rechterlijke uitspraak had geleid.

Dit resulteerde in de volgende aanbeveling:

Scherp de instructie voor de bevolkingsadministratie aan om in die gevallen waarin voor een insluitingstitel een hoger beroep of cassatieberoep openstaat, periodiek te verifiëren of er inmiddels uitspraak is gedaan.

Bevindingen

Inmiddels is er een lokale werkinstructie dat van alle in eerste aanleg veroordeelden bij binnenkomst een herberekening van de VI-datum gemaakt. Dat wordt herhaald als een gedetineerde in aanmerking komt voor detentiefasering.

Het hoofdkantoor DJI heeft in november 2008 met positief resultaat een audit van de werkprocessen van de bevolkingsadministratie verricht.

Oordeel

Het door de ISt geconstateerde knelpunt is inmiddels bevredigend opgelost.

2.1 Screening

Verbeterpunt

Tijdens haar doorlichting in 2007 stelde de ISt vast dat er met uitzondering van de medische screening geen lokale procedures zijn waarin is vastgelegd op welke manier bij binnenkomst van gedetineerden eventuele risico's worden geïdentificeerd.

Dit resulteerde in de volgende aanbeveling:

Voorzie in een lokale instructie voor de screening van veiligheids-, beheersbaarheids- en welzijnsrisico's van binnenkomende gedetineerden, indien invoering van een landelijke screeningsmethode te lang op zich laat wachten.

Bevindingen

Om veiligheidsrisico's te identificeren is door het Bureau Selectie en Detentiebegeleiding (BSD) van de PI Zoetermeer een speciaal Formulier Risicoprofiel ontwikkeld en in gebruik genomen. Dit formulier is vooralsnog bestemd voor medewerkers van het BSD en geeft aan of er bij het toekennen van eventuele vrijheden speciale aandacht nodig is met betrekking tot de vlucht gevaarlijkheid en/of maatschappijgevaarlijkheid. Behalve veiligheidsrisico's kan er echter ook sprake zijn van beheersbaarheids- en welzijnsrisico's. Zo doet de medische dienst een intake. Verder wordt er door een medewerker maatschappelijke dienstverlening een screening verricht in verband met noodzakelijke nazorgactiviteiten. De reclasering en een speciaal daartoe aangestelde trajectbegeleider van het gevangeniswezen screenen veroordeelden die in aanmerking voor het project Terugdringen Recidive. Hetzelfde gebeurt bij gedetineerden met een ISD-maatregel. Tenslotte wordt de geschiktheid van gedetineerden voor plaatsing op een meerpersoonscel beoordeeld en vindt er door een piw'er een intake plaats op de verblijfsafdeling.

Er is nog geen overall procesbeschrijving voor de screening van de verschillende soorten risico's en voor de uitwisseling van informatie daarover tussen de betrokken dienstvakken binnen de PI.

Dit is volgens de geïnterviewden mede een gevolg van het feit dat de verschillende intake- en screeningsprocedures gebonden zijn aan eigen voorwaarden en termijnen. Bovendien zijn de betreffende geautomatiseerde registratiesystemen (nog) niet elektronisch te koppelen.

Oordeel

Weliswaar zijn er op onderdelen screenings- en intakeprocedures, maar deze processen zijn nog niet in onderlinge samenhang beschreven en georganiseerd. Dit blijft een punt van aandacht, niet alleen voor de inrichting, maar ook voor de sectordirectie Gevangeniswezen. De voorwaarden voor een verdergaande integratie van de verschillende intake- en screeningsprocedures zullen voor een deel op landelijk niveau moeten worden geschapen.

2.3 Huisregels en introductie

Verbeterpunt

De European Prison Rules geven aan dat gedetineerden de beschikking dienen te hebben over actuele huisregels in een voor hen begrijpelijke taal. Aan deze laatste eis werd in de PI Zoetermeer niet voldaan.

Dit resulteerde in de volgende aanbeveling:

Draag zorg voor op zijn minst een Engelstalige versie van de huisregels.

Bevindingen

De huisregels zijn in oktober 2007 geactualiseerd en zijn zowel op de verblijfsafdeling als in de bibliotheek aanwezig. De inrichtingsdirectie heeft besloten om op alle cellen een overzicht van de allerbelangrijkste huisregels en een instructie bij calamiteiten achter plastic aan de muur te bevestigen. Op de bibliotheek zijn vertalingen aanwezig van de ministeriële Regeling ‘model huisregels penitentiaire inrichtingen’ in respectievelijk het Engels, Spaans, Frans, Turks en Arabisch.

Oordeel

Het vertaalde model huisregels is een instructie waarin is gespecificeerd hoe penitentiaire inrichtingen lokale huisregels moeten opstellen. Het is niet bedoeld als inhoudelijk overzicht van de lokaal geldende regels. Door het model huisregels te vertalen wordt dan ook nog niet voldaan aan de norm van de European Prison Rules dat gedetineerden moeten beschikken over huisregels in een begrijpelijke taal.

Bij veel doorlichtingen van penitentiaire inrichtingen blijkt de beschikbaarheid van huisregels in vreemde talen een knelpunt te zijn. De Ist geeft de sectordirectie Gevangeniswezen (DJI) dan ook in overweging om de vertaling van de belangrijkste huisregels landelijk te coördineren. Daarbij kan worden aangesloten bij een nieuw model huisregels, dat de sectordirectie thans ontwikkelt.

2.4 Dagprogramma

Verbeterpunt

De lengte van het dagprogramma van een aantal afdelingen in het huis van bewaring was substantieel minder dan het door DJI voorgeschreven minimum aantal uren dat gedetineerden aan gemeenschappelijke activiteiten moeten kunnen deelnemen.

Dit resulteerde in de aanbeveling:

Breng het aantal uren waaruit het dagprogramma bestaat op alle afdelingen in overeenstemming met de geldende richtlijnen van de sectordirectie Gevangeniswezen.

Bevindingen

Op de gevangenisafdelingen van de PI Zoetermeer geldt een regime waarbij de celdeuren ruim 60 uur per week open zijn.

De lengte van het dagprogramma van de hvb-afdelingen varieert sterk. Gedetineerden die aan de arbeid kunnen deelnemen hebben een dagprogramma van 43-46 uur. Maakt arbeid echter geen deel uit van het dagprogramma, dan is de lengte ervan ca. 28 uur. Dit korte dagprogramma is van toepassing op gedetineerden op de inkomstafdeling en op de eenpersoonscellen van de twee grote hvb-afdelingen. Op de twee grote hvb-afdelingen nemen alleen de gedetineerden op meerpersoonscellen aan de arbeid deel.

Oordeel

Mede naar aanleiding van de doorlichting van de PI Zoetermeer in 2007 heeft de sectordirectie Gevangeniswezen(DJI) een verhelderende richtlijn (d.d. 29/07/2008) uit doen gaan met de minimale eisen waaraan een dagprogramma voor gedetineerden moet voldoen.

Het regime in het gevangenisgedeelte van de inrichting voldoet hieraan. Hetzelfde geldt voor de hvb-afdelingen waar gedetineerden aan de arbeid deelnemen. Is dat laatste niet het geval dan blijft de lengte van het dagprogramma ver achter bij de door DJI gestelde minimumnorm van 43 uur per week. Het is op zichzelf begrijpelijk dat preventief gehechten op een meerpersoonscel voorrang krijgen bij deelname aan de beperkte arbeidsmogelijkheden in de inrichting. Echter, dat andere gedetineerden in het huis van bewaring structureel een schraal dagprogramma aangeboden krijgen, is niet wenselijk. Los van het gegeven dat daarmee niet wordt voldaan aan de door DJI zelf gestelde normen, leidt het tot rechtsongelijkheid.

De conclusie van de ISt is dan ook dat het tijdens de doorlichting in 2007 gesignaleerde knelpunt met betrekking tot het schrale dagprogramma van een aantal hvb-afdelingen nog niet bevredigend is opgelost. De directie van de PI Zoetermeer heeft aangegeven ernaar te streven de arbeidsmogelijkheden in de toekomst verder uit te breiden, zodat in beginsel alle gedetineerden die dat willen aan de arbeid kunnen deelnemen (zie ook paragraaf 2.5). Dat is de meest wenselijke manier om de problematiek op te lossen. Als dit niet mogelijk blijkt te zijn, zouden in het dagprogramma op zijn minst compenserende activiteiten moeten worden aangeboden.

De inrichting verkeerde in de veronderstelling wel integraal te hebben voldaan aan de door DJI gestelde normen met betrekking tot de lengte van het dagprogramma. Dit misverstand is veroorzaakt doordat de betreffende richtlijn van DJI (d.d. 29/07/2008) niet nader differentieert tussen preventief gehechten die in een hvb wel en niet aan de arbeid deelnemen, terwijl de inrichting veronderstelde dat de door DJI gestelde minimumlengte van het dagprogramma alleen geldt voor preventief gehechten die aan de arbeid deelnemen.

2.5 Activiteitsaanbod

Verbeterpunten

Tijdens de doorlichting in 2007 heeft de Inspectie haar zorg uitgesproken over de arbeidsmogelijkheden voor gedetineerden binnen de inrichting. Niet alleen was er tijdens het werk niet voor alle gedetineerden evenveel te doen, maar vaak ook viel de arbeid uit.

Gedetineerden klaagden destijds dat zij vaak pas op het allerlaatste moment te horen kregen als een activiteit (bijvoorbeeld sport of arbeid) uitviel. Dat leverde frustraties op.

Dit resulteerde in de aanbevelingen:

- *Intensiveer de acquisitie-inspanningen teneinde voldoende arbeidsopdrachten te verkrijgen en daardoor de feitelijke deelname aan de arbeid te vergroten.*
- *Bewerkstellig dat gedetineerden bij eventuele uitval van activiteiten tijdig worden geïnformeerd.*

Bevindingen

De nieuwe locatiedirecteur die medio 2008 in dienst is getreden, investeert samen met het regionale hoofd arbeid fors in uitbreiding van de arbeidsmogelijkheden. Zo is een aantal schoonmaakactiviteiten binnen de inrichting overgenomen door gedetineerden, is het aantal arbeidsplaatsen van de wasserette uitgebreid en worden gedetineerden ingezet in de personeelskantine. De arbeidsmogelijkheden worden in de toekomst nog verder uitgebreid en het streven is om op termijn alle gedetineerden die dat willen en kunnen, aan de arbeid te laten deelnemen.

Met uitzondering van de hvb-afdelingen waar arbeid niet in het dagprogramma is opgenomen (zie paragraaf 2.4), zijn er nu minder klachten van gedetineerden en piw'ers over de beschikbaarheid van werk dan in 2007.

Aan een aantal van de arbeidsmogelijkheden is inmiddels de mogelijkheid gekoppeld om een opleiding te volgen en een certificaat te behalen. De bedoeling is om het aantal opleidingsmogelijkheden in de toekomst verder uit te breiden. In lijn met de uitgangspunten van het beleidsprogramma Terugdringen Recidive worden deze opleidingsfaciliteiten alleen aangeboden aan veroordeelden met een voldoende strafrestant.

Uitval van arbeidsactiviteiten komt nu minder voor dan tijdens de doorlichting in 2007. Dat komt mede doordat er extra formatieve ruimte is gekomen bij de arbeidsmedewerkers. Verder zijn er nu meer arbeidsopdrachten. Als de arbeid uitvalt, krijgen preventief gehechte gedetineerden ter compensatie een uur extra recreatie.

Sportactiviteiten vallen nu eveneens minder uit dan in 2007. Bij uitval van

een sportinstructeur wordt getracht een piw'er in te zetten.

Als een activiteit uitvalt, krijgen de gedetineerden dat evenals twee jaar geleden soms nog steeds op het laatste moment te horen. De directie wil dit ondervangen door vanaf maart 2009 een zogenoemde roll-call in te voeren waarbij alle aanwezige inrichtingsmedewerkers 's-morgens vroeg bijzonderheden te horen krijgen, zoals de eventuele uitval van activiteiten.

Oordeel

De eerste positieve resultaten van het streven naar uitbreiding van de arbeidsmogelijkheden (inclusief opleidingsplaatsen) zijn zichtbaar. De intentie om in de toekomst alle gedetineerden die dat willen en kunnen aan de arbeid te laten deelnemen, is lovenswaardig. Daarmee wordt ook het eerder gesignaleerde probleem opgelost dat delen van het huis van bewaring nog een te schraal dagprogramma hebben.

De klacht van gedetineerden dat zij soms nog steeds te laat horen dat een activiteit uitvalt, was ten tijde van het vervolgonderzoek nog niet verholpen. De invoering van een inrichtingsbrede roll-call kan dit probleem helpen oplossen, maar garandeert nog niet dat de relevante informatie de gedetineerden zelf ook tijdig bereikt. Daarop zal aanvullend moeten worden gestuurd.

2.6 Bejegening

Verbeterpunten

Tijdens de doorlichting in 2007 heeft de Inspectie geconstateerd dat het inrichtingspersoneel over het algemeen respectvol met gedetineerden omgaat en niet discrimineert. Wel werd gesignaleerd dat het van belang is dat gedetineerden vaste aanspraakpunten hebben onder het executieve personeel.

Dit resulteerde in de aanbeveling:

Effectueer in de gehele inrichting een systeem van piw-mentoren.

Bevindingen

Deze aanbeveling is geëffectueerd, zij het dat de invulling van het mentoraat varieert. In het gevangenisgedeelte en op de kleinere hvb-afdelingen functioneert het mentoraat goed. De gedetineerden bevestigen dat. Zij hebben daar ook regelmatig contact met hun mentor.

Op de twee grote hvb-afdelingen zeggen de piw'ers het te druk te hebben en is het verloop onder de gedetineerdenbevolking te groot om het

mentoraat volwaardig te kunnen invullen.

In het verlengde hiervan gaven de gedetineerden waarmee de Inspectie heeft gesproken, aan dat er substantiële verschillen zijn in optreden van piw'ers. Zij zouden nogal eens te gemakkelijk eigenstandig beslissingen nemen. Verder worden afspraken niet altijd nagekomen en worden toezeggingen onvoldoende teruggekoppeld.

Oordeel

Ook in het oorspronkelijke doorlichtingsonderzoek werden substantiële bejegeningverschillen tussen piw'ers geconstateerd. De Ist vindt het dan ook van belang dat de inrichting nader beleid ontwikkelt en vastlegt teneinde een meer consistente en gewenste wijze van omgang met gedetineerden te bewerkstelligen, inclusief een correcte follow-up van afspraken en toezeggingen.

Met ingang van maart 2009 wordt de samenstelling van de piw-teams veranderd.

Deze roulatie is een belangrijk instrument om de bejegeningverschillen tussen afdelingen die in de loop der tijd zijn ontstaan, te helpen verkleinen.

De inrichtingsbrede invoering van het piw-mentoraat is geëffectueerd, zij het dat het mentoraat op de grote hvb-afdelingen nog niet optimaal wordt ingevuld. Dit blijft een aandachtspunt.

2.7 Ordehandhaving

Verbeterpunt

Het disciplinaire beleid van de inrichting was in 2007 op orde, zij het dat er volgens sommige gedetineerden en piw'ers door directieleden soms met verschillende maten werd gemeten bij het opleggen van straffen.

Opvallend was de destijds zeer frequente inzet van het Interne Bijstandsteam (IBT). Inzet van dat team verstoort het dagprogramma doordat dan alle gedetineerden van de betreffende unit op cel worden ingesloten.

Dit resulteerde in de aanbeveling:

Analyseer de oorzaken van de sterke toename van de inzet van het IBT en ontwikkel en implementeer in het verlengde daarvan beleid om de IBT-inzet terug te dringen.

Bevindingen

De inrichting heeft geen specifieke analyse gedaan van de oorzaken van de sterke toename van de IBT-inzet. De frequente IBT-inzet werd vooral toegeschreven aan het gemak waarmee een beroep werd gedaan op dit

team. Het IBT wordt nu minder vaak ingezet dan tijdens het vorige inspectiebezoek het geval was. Ging het in 2007 nog om 139 inzetten, in 2008 is dit aantal teruggebracht tot 98.² Het streven is om de IBT-inzet nog verder terug te brengen. Dat gebeurt door minder snel een beroep te doen op het IBT en vaker gebruik te maken van piw'ers van de betreffende afdeling bij strafcelplaatsingen. De piw'ers zullen daartoe aanvullend worden getraind in de toepassing van geweldsmiddelen. Een tweede reden die wordt genoemd als reden voor de verminderde inzet van het IBT was dat er meer wordt geïnvesteerd in het voorkomen van escalatie van conflicten met en tussen gedetineerden.

Om het dagprogramma minder te laten verstoren door de inzet van het IBT wordt dat team nu zoveel mogelijk ingezet op tijdstippen dat de gedetineerden toch al op cel zijn ingesloten; d.w.z. tussen de middag of aan het einde van de dag.

De verschillen in sanctiebeleid tussen directieleden bleken volgens de gesprekspartners van de ISt nog steeds te bestaan. De ene unitdirecteur straft consistent milder dan de ander, is de stelling.

Oordeel

Het knelpunt met betrekking tot de frequente inzet van het IBT is bevredigend opgelost.

Het door inrichtingswerkers gesignaleerde verschil in sanctiebeleid tussen de leden van het directieteam vraagt nadere aandacht en actie van het managementteam. Consistentie is ook in dit opzicht noodzakelijk.

2.8 Bezoek

Verbeterpunten

Hoewel de gedetineerden over het algemeen voldoende mogelijkheden hebben om contact te onderhouden met de buitenwereld, bleek het destijds voor schoolgaande kinderen lastig om op bezoek te komen. Bovendien was de bezoektijd voor sommige afdelingen (7:45 uur 's-morgens) wel erg vroeg. Een ander verbeterpunt betrof de informatievoorziening aan bezoekers van gedetineerden over de geldende toelatingsregels. Daarmee kan vertraging van het bezoek bij binnenkomst worden voorkomen; vertraging die ten koste kan gaan van de netto-bezoektijd.

² Bedacht moet worden dat het IBT niet alleen wordt ingezet bij strafcelplaatsingen maar ook bij ziekenhuisbewaking en bij gerichte celinspecties.

Dit resulteerde in de aanbevelingen:

- *Heroverweeg de vroege bezoektijden op sommige afdelingen van de PI.*
- *Zorg ervoor dat bezoekers van gedetineerden vooraf beter worden geïnformeerd over de geldende toelatingsregels en dat onverwijtbare vertraging bij binnenkomst niet ten koste gaat van de lengte van het gedetineerdenbezoek.*

Bevindingen

De vroegste bezoektijden 's-morgens zijn iets verschoven, nl. van 7:45 naar 8:00 uur. De beperkte capaciteit van de bezoeksaal in combinatie met de geldende begin- en eindtijden van het dagprogramma maken een verdere verruiming van de bezoekmogelijkheden niet mogelijk. Dat kan volgens de inrichtingsdirectie alleen als ofwel de capaciteit van de bezoeksruimte wordt vergroot ofwel bezoek mogelijk wordt in de avonduren en/of in het weekeinde.

Inrichtingswerkers geven aan dat gedetineerden om schoolgaande kinderen te kunnen ontvangen, zonodig om een andere bezoektijd kunnen vragen dan die voor hun in het dagprogramma is bepaald. Gedetineerden melden echter dat dergelijke verzoeken door de ene piw' er wel en door de andere niet worden gehonoreerd.

Aanvullend op het wekelijkse bezoek wordt voor gedetineerden in de gevangenis zes maal per jaar een ouder-kind dag georganiseerd. Voor gedetineerden in het huis van bewaring blijft dat beperkt tot drie maal per jaar.

De inrichting heeft actie genomen om het bezoek beter te informeren over de geldende toelatingsregels. Zo is er bij de entree van het gebouw een videoscherm geplaatst waarop in het Nederlands en in het Engels de belangrijkste regels te zien zijn. Ook ligt het in de bedoeling om standaard flyers voor bezoekers beschikbaar te stellen. Tenslotte worden gedetineerden na hun opname in de inrichting gewezen op de noodzaak om het bezoek goed te informeren over de toelatingsregels.

Dat neemt niet weg dat verschillende gedetineerden aangeven dat er nogal eens iets mis gaat bij het bezoek. Zo is er soms sprake van onjuiste bezoektijden en zouden bezoekers buiten hun schuld nog steeds af en toe te laat op de bezoeksaal arriveren. Weliswaar wordt in voorkomende gevallen ter compensatie extra bezoek toegekend, maar dergelijke incidenten geven wel de nodige irritatie bij zowel gedetineerden als hun bezoekers.

Oordeel

Het bezoek door schoolgaande kinderen blijft in sommige gevallen een knelpunt dat alleen structureel kan worden opgelost als ofwel de capaciteit van de bezoeksruimte wordt vergroot, ofwel avond- en/of weekeindbezoek

mogelijk wordt. Wellicht dat het nieuwe beleid dat wordt ingezet met het landelijke beleidsprogramma Modernisering Gevangeniswen hiervoor een oplossing gaat bieden.

Los daarvan verdient het overweging om de frequentie van de ouder-kind dagen in het huis van bewaring op te voeren en op gelijk niveau te brengen als in de gevangenis. Het aantal van drie ouder-kind bezoeken per jaar in het huis van bewaring voldoet sowieso niet aan de minimumnorm van vier van dergelijke bezoeken die de Staatssecretaris aan de Tweede Kamer heeft toegezegd³

Hoewel er afdoende is en wordt geïnvesteerd in het informeren van het bezoek over de geldende toelatingsregels, zou er volgens de gedetineerden nog steeds af en toe het nodige mis gaan waardoor het bezoek ofwel niet ofwel met vertraging plaatsvindt. Gelet op deze klachten acht de ISt het wenselijk dat de inrichtingsdirectie het verloop van het bezoekproces nader evalueert en zondig bijstelt. Daarbij kan dan ook worden bezien of aanvullende maatregelen nodig zijn om consistentie te bewerkstelligen bij het honoreren van verzoeken om andere bezoektijden.

2.9 Meerpersoonscelgebruik

Verbeterpunten

De ISt constateerde tijdens haar eerdere doorlichting dat het meerpersoonscelgebruik in de PI Zoetermeer in toenemende mate problemen opleverde. Steeds vaker waren er contra-indicaties voor samenplaatsing, waardoor andere gedetineerden op hun beurt langer op een gedeelde cel moesten blijven.

Vooraf op de meerpersoonscellen (MPC's) kon het 's-zomers erg warm en benauwd worden. Daar komt bij dat niet alle gedetineerden over voldoende financiële middelen beschikten om een eigen ventilator te kopen.

Dit resulteerde in de aanbevelingen:

- *Blijf de lengte van het verblijf van gedetineerden op meerpersoonscellen en de mogelijke ongewenste effecten daarvan goed volgen.*
- *Breng de ventilatievoorziening van de cellen op orde en stel daarnaast zondig van inrichtingswege ventilatoren beschikbaar.*

³ De sectordirectie Gevangeniswezen (DJI) heeft dit beleid schriftelijk overgebracht aan de directeuren van penitentiaire inrichtingen (brief d.d. 19 mei 2008).

Bevindingen

De contra-indicaties voor een MPC-plaatsing zijn door de inrichting iets aangepast. Het gepleegd hebben of verdacht worden van een zedendelict, is niet langer automatisch een contra-indicatie. Desondanks is het aantal gedetineerden met contra-indicaties nog steeds groot. Andere gedetineerden moeten daardoor regelmatig langer op een MPC verblijven. Sommige gedetineerden willen dit ook graag; anderen echter geven de voorkeur aan een solocel. De geïnterviewde gedetineerden geven aan dat je wel expliciet kenbaar moet maken dat je van een meerpersoons- naar een eenpersoons-cel overgeplaatst wilt worden. Geef je dat niet aan, dan loop je het risico dat je langdurig met een andere gedetineerde samengeplaatst blijft; “Pas als je kabaal maakt, ga je apart”.

De lengte van het verblijf op een meerpersoons-cel wordt op afdelingsniveau per gedetineerde bijgehouden.

Om de celventilatie te verbeteren, worden alle ventilatieroosters in de PI Zoetermeer vervangen. Daarnaast kunnen gedetineerden desgewenst een ventilator huren. De gedetineerden gaven echter aan dat niet iedereen daarvoor de financiële middelen heeft.

Oordeel

De toepassing van het MPC-beleid blijft in de PI Zoetermeer soms problemen opleveren. Noodgedwongen moeten andere gedetineerden daardoor soms langer onvrijwillig een cel delen. Het mag dan echter niet zo zijn dat protesten van assertieve gedetineerden daartegen eerder worden gehonoreerd, dan de wensen van gedetineerden die daar minder expliciet voor uitkomen. Alle gedetineerden die in aanmerking willen komen voor een eenpersoons-cel, moeten in beginsel gelijk worden behandeld.

De eerder gesignaleerde problemen met de ventilatievoorziening worden aangepakt. De ISt gaat er daarbij vanuit dat bij extreem hoge temperaturen zonodig van inrichtingswege aanvullende maatregelen worden getroffen.

2.10 Beklagregeling

Verbeterpunt

Beklagzaken van gedetineerden behoren binnen maximaal vier weken door de beklagcommissie van de aan de inrichting verbonden commissie van toezicht te worden afgedaan. In bijzondere gevallen is dat acht weken. In de praktijk werd deze termijn destijds meestal niet gehaald. Nadere analyse wees uit dat overschrijdingen van de wettelijke afhandelingstermijn vooral een gevolg waren van de vaak lange reactietijd van de inrichting op verzoeken om nadere informatie door de beklagcommissie.

Dit resulteerde in de aanbeveling:

Versnel de reactie op toelichtingsverzoeken bij beklagzaken opdat de beklagcommissie klaagschriften binnen de wettelijke termijn van vier weken kan afhandelen.

Bevindingen

Zowel de registratie als de procesbewaking bij beklagzaken is belegd bij het bureau Managementondersteuning van de inrichting. Verzoeken van de beklagcommissie om toelichting te geven op klachten worden door dit bureau uitgezet bij de betreffende afdeling. Daarbij wordt een deadline van veertien dagen meegegeven. Uit een door de commissie van toezicht beschikbaar gesteld overzicht van de in 2008 in behandeling genomen beklagzaken, blijkt dat deze reactietermijn in de praktijk vaak niet wordt gehaald. De inrichtingsdirectie is zich hiervan bewust en heeft inmiddels besloten om een afdelingshoofd aan te wijzen dat de voorbereiding van alle beklagzaken gaat coördineren.

Het aantal beklagzaken blijft onverminderd hoog. Bedroeg het aantal ingediende klachten in 2006 412, in 2008 was dit aantal 428. Om het grote aantal formele klachten terug te dringen, wordt inmiddels sterker ingezet op bemiddeling.

Oordeel

In 2008 duurde het nog steeds vaak te lang voordat de inrichting een wederhoorreactie gaf op verzoeken om informatie van de beklagcommissie. De inrichting is zich daarvan bewust en heeft inmiddels aanvullende organisatorische maatregelen getroffen. Het is wel van belang dat na verloop van tijd wordt geëvalueerd of deze maatregelen het gewenste effect sorteren.

Dat sterker wordt ingezet op bemiddeling om een formele klachtafhandeling te voorkomen is terecht, temeer omdat het percentage klachten dat uiteindelijk gegrond wordt verklaard zeer beperkt is. In 2008 ging het slechts om 5% van de ingediende klachten.

3

Maatschappijbeveiliging

3.1 Penitentiaire scherpste

Verbeterpunt

Bij de doorlichting in juli 2007 had de ISt bijzondere aandacht voor penitentiaire scherpste. Er hadden zich twee ontvluchtelingen voorgedaan waaraan, zo bleek tijdens de doorlichting, het niet goed naleven van de dienstinstructies en het tekortschieten van toezicht door leidinggevendenden op de naleving van deze instructies mede debet waren. Dit speelde met name in de uitvoering van de bezoekprocedure en het luchten van gedetineerden. Tijdens de doorlichting bleek dat de schrikreactie die de incidenten teweeg hadden gebracht eraan bijdroeg dat instructies, zij het nog niet altijd, nu beter werden nageleefd. De ISt plaatste echter vraagtekens bij de duurzaamheid van het effect van de incidenten en wees dan ook op het belang om te komen tot een structureel bewustzijn dat instructies dienen te worden nageleefd.

Dit resulteerde in de volgende aanbeveling:

Stel een specifiek en concreet plan op voor het verbeteren en verankeren van de penitentiaire scherpste in de PI Zoetermeer en effectueer dit. Neem daarin ook op hoe het toezicht op de naleving van de dienstinstructies kan worden verbeterd.

Bevindingen

Plan van aanpak Penitentiaire Scherpste

Het verankeren van penitentiaire scherpste in de inrichting na de doorlichting door de ISt heeft met de komst van een nieuwe locatiedirecteur vanaf medio 2008 duidelijk prioriteit gekregen. Dit heeft onder meer geleid tot een “Plan van aanpak Penitentiaire Scherpste”. De concept versie van dit plan van aanpak dateert van september 2008; het plan van aanpak was ten tijde van het vervolgonderzoek door de Inspectie nog niet definitief vastgesteld. Er is een projectgroep Penitentiaire Scherpste gestart die de geplande acties moet coördineren en bewaken. De projectgroep, die nog formeel is ingesteld, wordt voorgezeten door het hoofd beveiliging.

In het plan is een aantal acties opgenomen die gericht zijn op het wakker schudden van de organisatie, zoals het realiseren van een nieuwe teamindeling en het jaarlijks laten rouleren van 20% van de medewerkers. Verder is de projectgroep van plan in de inrichting gulden regels voor penitentiaire scherpste te verspreiden. Ook bestaat het voornemen om een conferentie Penitentiaire Scherpste voor leidinggevendenden te organiseren en vervolgens elk team binnen de inrichting een dagdeel met penitentiaire scherpste aan de slag te laten gaan. Een ander voornemen is het opstellen van een testprotocol voor de bagagedoorlichting bij de toegang tot de inrichting. In dit protocol wordt dan beschreven hoe door middel van gesimuleerde invoer van bijvoorbeeld wapens en mobiele telefoons het personeel dat de

toegangscontrole uitvoert scherp gehouden wordt. In het kader van het project “Zoetermeer op scherp” zal elke week een ander team de beschikking krijgen over een camera om veiligheidsrisico’s vast te leggen. Deze risico’s zullen dan besproken worden in het teamoverleg waarna de resultaten en eventuele verbeterpunten worden teruggekoppeld aan de projectgroep Penitentiaire Scherppte die voor een verdere verspreiding in de inrichting zal zorgdragen.

Penitentiaire Scherppte in het teamoverleg

Penitentiaire scherppte staat inmiddels op de agenda van de teamvergaderingen. De ISt heeft een aantal verslagen van teamvergaderingen bestudeerd en constateert dat penitentiaire scherppte geleidelijk aan bekendheid wint binnen de inrichting omdat er in toenemende mate aan gerefereerd wordt als iets waarmee algemene bekendheid wordt verondersteld. Vooral sinds december 2008 is dit terug te zien in de verslagen. In deze maand is gestart met de canon Penitentiaire Scherppte die bestaat uit zeven aspecten waarvan er tot en met juni 2009 elke maand één centraal zal staan. In december stond “Alert” centraal, in januari “Verantwoordelijk” en in februari “Uitspreken, Bespreken, Aanspreken en Afspreken”. Voor de daaropvolgende maanden zijn tevens benoemd: “Duidelijk”; “Integer”; “Pro-actief” en “Respect”. Verbeterpunten die bij de bespreking van deze aspecten tijdens de teamvergaderingen aan de orde komen dienen te worden teruggekoppeld aan de verantwoordelijke unitdirecteur die deze punten tijdens het managementoverleg aan de orde dient te stellen. Op de canon Penitentiaire Scherppte in het bijzonder, maar ook op de andere aan het gedachtegoed van de penitentiaire scherppte ontsproten trajecten wordt door medewerkers wisselend gereageerd. Over het algemeen ziet men het nut er wel van in, maar het wordt soms ook wel als een verplichte oefening ervaren.

Luchten

Er schortte in 2007 ten tijde van de incidenten met name veel aan de naleving van de dienstinstructies voor de processen bezoek en luchten. De ISt heeft bij dit vervolgonderzoek dan ook bijzondere aandacht gehad voor de uitvoering van deze processen.

Één van de instructies is dat piw’ers zich tijdens het luchten diagonaal opstellen op de luchtplaats. Daarmee wordt bereikt dat het personeel een goed overzicht heeft over alle delen van de luchtplaats. Tijdens de doorlichting in 2007 bleek deze instructie niet goed te worden nageleefd. Uit observaties tijdens het vervolgonderzoek bleek dat personeelsleden nu wel diagonaal staan opgesteld. Uit interviews bleek tevens dat hierop nu stringenter wordt toegezien. Zonodig worden betrokkenen er op aangesproken als de uitvoering niet geheel overeenkomstig de instructies is.

Bezoek

Ook bij het bezoek heeft de ISt kunnen waarnemen dat overeenkomstig de dienstinstructies gehandeld wordt. In het verleden wist een gedetineerde te ontvluchten door zich te verwisselen met zijn bezoeker en in diens plaats de inrichting te verlaten. Dit kon gebeuren doordat pas bij terugkomst op de afdeling werd vastgesteld dat het niet de gedetineerde was die naar de afdeling terugkeerde, maar diens bezoeker. Op dat moment had de gedetineerde de inrichting reeds verlaten.

Door de landelijke invoering van biometrie is de kans op verwisseling tijdens bezoek nu aanmerkelijk afgenomen. Voordat gedetineerden naar bezoek gaan, worden ze nu onderworpen aan een biometrische controle. Hierbij wordt de identiteit van de gedetineerde met een vingerafdrukscan gecontroleerd en wordt in het systeem geregistreerd dat de gedetineerde naar het bezoek gaat. Zodra het bezoekuur is afgelopen wordt deze controle herhaald. Pas wanneer is vastgesteld dat alle gedetineerden die hebben deelgenomen aan het bezoekuur terugkeren naar de afdeling, mogen de bezoekers de bezoekruimte verlaten. De ISt heeft waargenomen dat de controle met de vingerafdrukscan goed en snel verloopt. Desalniettemin blijkt uit interviews dat het systeem niet altijd goed functioneert. Om deze reden dienen gedetineerden tevens een gedetineerdenpasje mee te nemen naar het bezoekuur. Indien het systeem uitvalt kan de identiteit van de gedetineerden dan worden vastgesteld door deze pasjes te controleren. In de praktijk blijkt het nog wel eens voor te komen dat een gedetineerde geen pasje bij zich heeft omdat hij dit is kwijtgeraakt. De gedetineerde wordt om deze reden door de inrichting geen toegang tot de bezoekruimte ontzegd, hij heeft immers recht op minimaal een uur bezoek per week.

Om de kans op verwisseling en het uitwisselen van contrabande tussen bezoekers en gedetineerden verder te reduceren zal in de bezoekruimte een zogenoemde slangentafel worden aangebracht. Het voornemen hiertoe bestond reeds in 2007, maar diverse oorzaken hebben de plaatsing van de tafel vertraagd. Zo hebben gedetineerden hiertegen een klacht ingediend bij de beklagcommissie van de commissie van toezicht. Inmiddels heeft de beklagcommissie de inrichting in het gelijk gesteld.

Door een correcte naleving van de dienstinstructies heeft personeel de afgelopen periode een herhaling van het bezoekincident weten te voorkomen en is tijdig vastgesteld dat een gedetineerde in plaats van diens bezoeker de inrichting trachtte te verlaten.

Celinspecties

Ook de naleving van de dienstinstructies voor celinspecties heeft de aandacht van de inrichting. Volgens medewerkers vinden celinspecties nu gestructureerd plaats. Zo is vastgesteld hoeveel controles er per maand dienen te worden uitgevoerd, wordt bij deze controles gebruik gemaakt van

een checklist en wordt geregistreerd hoeveel controles er zijn uitgevoerd. Het afdelingshoofd ziet toe op een correcte uitvoering van de voorgeschreven celinspecties. De unitdirecteur ontvangt maandelijks een overzicht van het aantal uitgevoerde controles en het afdelingshoofd bespreekt dit tijdens het maandgesprek met de unit directeur. Desondanks is gebleken dat de effectiviteit van de celinspecties beperkt is. Bij een recente spitactie werden veel verboden goederen als messen en alcohol aangetroffen. De inrichting neemt dit zeer serieus en wil zowel de effectiviteit van de reguliere celinspecties beter borgen als het aantal spitacties op afdelingen intensiveren.

Aanwezigheidscontrole

Tenslotte is het de inrichting gebleken dat het tellen van gedetineerden enigszins in onbruik was geraakt. Daarom wordt er nu actief op toegezien dat het aantal gedetineerden op vaste momenten gecontroleerd wordt en dat dit ook wordt vastgelegd.

Oordeel

Met de komst van de nieuwe locatiedirecteur is de aanbeveling van de ISt om een specifiek en concreet plan op te stellen voor het verbeteren en verankeren van de penitentiaire scherpste in de PI Zoetermeer doortastend opgepakt. Een aantal effecten is reeds zichtbaar in de organisatie, zoals de doorgaans correcte uitvoering van de dienstinstructies voor bezoek en luchten. Ook het toezicht op de naleving van deze instructies vindt nu consequenter plaats en leidt zo nodig tot corrigerende actie.

Hoewel de ISt constateert dat personeel penitentiaire scherpste op het netvlies heeft gekregen, is het haar ook gebleken dat het draagvlak hiervoor verder geborgd moet worden. Er zijn trajecten in de steigers gezet die, als er niet consequent gestuurd wordt op de implementatie, hun doel niet zullen bereiken. Vasthoudende sturing en periodieke evaluatie van de resultaten van de aanpak zijn dan ook geboden.

3.2 Materiële veiligheidsvoorzieningen

Verbeterpunt

De doorlichting van de ISt in 2007 wees uit dat het cameratoezicht op het penitentiaire hekwerk en de buitenmuur in de nabijheid van de luchtplaatsen hiaten vertoonde.

Dit resulteerde in de volgende aanbeveling:

Neem in overweging om aanvullende technische en/of gebouwelijke veiligheidsvoorzieningen te treffen op de luchtplaats.

Bevindingen

Tijdens de doorlichting werd de ISt geïnformeerd dat de aanvullende camera's binnenkort geplaatst zouden gaan worden. Het plaatsen ervan heeft volgens de inrichting substantiële vertraging opgelopen doordat de Rijksgebouwendienst prioriteit heeft gegeven aan het verbeteren van de brandveiligheidsvoorzieningen.

Een maatregel die de inrichting inmiddels wel heeft genomen is het betegelen van de zone langs de buitenkant van het hek van de luchtplaats. Voorheen stond hier vaak hoog gras waardoor er een risico bestond dat daar gedeponeerde, voor ontvluchting te gebruiken objecten, niet zouden worden waargenomen door personeel.

Oordeel

De ISt vindt het zorgelijk dat de bovenbedoelde, aanvullende camerabeveiliging nog steeds niet is gerealiseerd en dringt erop aan dat dat alsnog gebeurt.

4

Organisatorische randvoorwaarden

4.1 Personeelsinzet

Verbeterpunten

De inzet van piw'ers was tijdens de doorlichting in 2007 onvoldoende op orde. De personeelsinzet werd onvoldoende efficiënt en flexibel gepland. Verder werd in het eerdere doorlichtingsrapport gesignaleerd dat het executieve personeel onvoldoende was toegerust om het toenemende aantal gedetineerden met een psychische stoornis adequate zorg te bieden.

Dit resulteerde in de aanbevelingen:

- *Analyseer de oorzaken van de problematiek met de inzet van executief personeel en ontwikkel een strategie om die inzet beter in overeenstemming te brengen met de werkelijk te verrichten taken.*
- *Vergroot de deskundigheid van executief personeel dat verantwoordelijk is voor de begeleiding van gedetineerden met ernstige psychosociale problematiek.*

Bevindingen

Om tot een efficiënter dagprogramma en dienstrooster te komen heeft de inrichting een externe audit laten verrichten van de personeelsinzet. De verbetervoorstellen die hieruit naar voren zijn gekomen, zijn verwerkt in het nieuwe dagprogramma dat eind 2008 is ingevoerd. Ook zijn enkele destijds bestaande vacatures vervuld.

Daarnaast hebben de gedetineerden nu meer mogelijkheden om zich (met een pasje) zonder begeleiding door de inrichting te bewegen. Het aantal begeleidingsmomenten door piw'ers is hierdoor teruggedrongen waardoor meer ruimte ontstaat voor andere activiteiten.

De verschillende gesprekspartners van de ISt gaven aan dat er door bovenstaande acties nu meer ruimte is in de personeelsinzet. Hoewel het op de grote hvb-afdelingen nog steeds relatief druk blijft, is de jachtige manier van werken over het algemeen minder dan voorheen. Daarbij speelt overigens mee dat ten tijde van het inspectiebezoek een afdeling was gesloten. Het daar werkzame personeel werd elders in de inrichting ingezet.

Het ziekteverzuim was tijdens de doorlichting gedaald van 12% in 2006 tot ca. 6% medio 2007. In de loop van 2008 bedroeg het ziekteverzuim ca. 7%. Terugdringen van het ziekteverzuim is een blijvend punt van aandacht voor de directie.

Om de deskundigheid van het personeel te vergroten heeft de inrichting in samenwerking met het opleidingsinstituut van de DJI een opleidingsplan opgesteld. Daarin is voorzien in aanvullende groepstrainingen in motiverende gesprekstechnieken, rapporteervaardigheden en mentoraat voor alle piw'ers. Daarnaast is al een begin gemaakt met de bijscholing van personeel

dat werkzaam is op de afdelingen (zoals de ISD-afdeling) waar gedetineerden verblijven die vanwege hun psychosociale problematiek extra aandacht behoeven.

Functioneringsgesprekken zijn een belangrijk instrument voor leidinggevenden om de taakuitoefening van executieve medewerkers bij te sturen. In 2008 is met ruim 96% van het personeel een functioneringsgesprek gevoerd.

Vermelding verdient verder dat in maart 2009 zowel de afdelingsafdelingshoofden als ook vele piw'ers van team zullen wisselen. De bovengenoemde trainingen zullen starten zodra de nieuwe teams zijn geformeerd en zullen bijdragen aan het proces van teambuilding.

Oordeel

De executieve personeelsinzet is duidelijk verbeterd ten opzichte van 2007. De vraag blijft of de verminderde druk op het personeel in stand blijft zodra de afdeling die ten tijde van het inspectieonderzoek buiten gebruik was, weer zal worden bezet met gedetineerden.

Positief is de ISt over het brede bijscholingsprogramma voor het personeel. Vooral het feit dat trainingen in de nieuwe teamverbanden van piw'ers worden georganiseerd, biedt een gelegenheid bij uitstek om de gewenste en consistente bejegeningcultuur in de PI Zoetermeer te helpen realiseren.

4.2 Personeelssport en communicatie

Verbeterpunten

In 2007 viel de personeelssport vaak uit en was er weinig teamoverleg. Het ontbreken van teamoverleg is fnuikend voor de onderlinge afstemming en informatie-uitwisseling tussen piw'ers op de afdeling. Ook voor het blijvend scherp houden van het personeel en het versterken van het draagvlak voor de naleving van dienstinstructies is een regelmatig teamoverleg van essentieel belang.

Dit resulteerde in de aanbevelingen:

- *Maak regelmatige deelname van executief personeel aan de personeelssport mogelijk en schep daarbinnen ruimte voor het onderdeel 'Praktisch Penitentiair Optreden'.*
- *Garandeer dat binnen de executieve dienst frequent teamoverleg plaatsvindt.*

Bevindingen

In het nieuwe dagprogramma is tweewekelijks personeelssport ingepland. Ook is tweewekelijks teamoverleg bij de executieve medewerkers in het

dagprogramma gegarandeerd. De frequentie van het teamoverleg en de kwaliteit ervan zijn een vast periodiek bespreekpunt tussen afdelingshoofden en hun unitdirecteur. De ISt heeft vastgesteld dat het tweewekelijkse teamoverleg over het algemeen doorgang vindt, maar heeft ook geconstateerd dat dit nog niet voor alle teams het geval is.

De versterking van het teamoverleg op de verblijfsafdelingen heeft ook consequenties gehad voor het multidisciplinaire gedetineerdenberaad binnen de inrichting waar belangrijke (selectie)beslissingen met betrekking tot gedetineerden worden voorbereid. Gedetineerden worden nu primair in het teamoverleg van de verblijfsafdeling besproken. Op basis van dit overleg wordt een advies aan het multidisciplinaire gedetineerden opgesteld. Dat advies wordt daar ingebracht door het afdelingshoofd.

In dit verband is van belang te melden dat door middel van bijscholing wordt geïnvesteerd in betere gedetineerdenrapportages door de piw-mentoren.

Oordeel

Met het garanderen van tweewekelijkse personeelssport en tweewekelijks teamoverleg is aan belangrijke organisatorische randvoorwaarden voldaan voor het voor het bewerkstelligen van consistentie in de bejegening van gedetineerden en voor het penitentiair scherp houden van de organisatie. Het is wel van belang dat de leiding van de inrichting er alert op blijft dat het teamoverleg ook daadwerkelijk doorgang vindt.

5 Slotbeschouwing

In dit inspectiebericht is verslag gedaan van een vervolgonderzoek naar aanleiding van een volledige doorlichting van de PI Zoetermeer in 2007. In een vervolgonderzoek wordt uitsluitend ingegaan op knelpunten die destijds door de Ist waren gesignaleerd. Dit bericht mag dan ook niet worden gelezen als een representatieve beschrijving van alle aspecten van het functioneren van de inrichting. Aspecten die destijds aan de normen en verwachtingen van de Ist voldeden, zijn buiten beschouwing gebleven.

Het destijds gesignaleerde gebrek aan alertheid op veiligheidsrisico's bij het inrichtingspersoneel, is in de vorm van een project Penitentiaire Scherpste aangepakt. Er is een nieuw dagprogramma ingevoerd dat onder meer voorziet in tweewekelijks teamoverleg. Frequent teamoverleg is een essentiële randvoorwaarde om de organisatie penitentiair scherp te kunnen houden. Ook is het een belangrijk instrument om consistentie in de bejegening van gedetineerden te kunnen bewerkstelligen. Dat de piw-teams van samenstelling zijn veranderd, is daarvoor ook een belangrijke voorwaarde. Door de teams in de gewijzigde samenstelling aanvullende trainingen te geven, wordt de basis gelegd voor de verdere professionalisering in de bejegening van de gedetineerden.

Los van de belangrijke stappen voorwaarts, zijn er ook zaken die nog niet goed lopen en aandacht behoeven van de inrichtingsdirectie. Het is vooral van belang om de verbeteringen in beleid en uitvoering ook goed te borgen. Dat impliceert enerzijds dat er goed op moet worden toegezien dat de uitvoering conform de nieuwe beleidsuitgangspunten verloopt, maar anderzijds zal periodiek de effectiviteit van het ingezette beleid moeten worden geëvalueerd. Vooral met betrekking tot de penitentiaire scherpste is die nadere borging van essentieel belang. Hoe belangrijk de inrichtingsleiding daarbij is, blijkt onder meer uit het daadkrachtige optreden van de medio 2008 benoemde locatiedirecteur. Het is van belang deze daadkracht vast te houden.

Bijlage 1

Afkortingen

BSD	Bureau Selectie- en Detentiebegeleiding
IBT	Intern Bijstandsteam
ISD	Inrichting voor stelselmatige daders
ISt	Inspectie voor de Sanctietoepassing
mpc	meerpersoonscel
PI	Penitentiaire inrichting
piw'er	penitentiaire inrichtingswerker
VI	Vervroegde invrijheidstelling

Bijlage 2

Geraadpleegde literatuur

Beklagregistratie 2008
Dagprogramma's afdelingen
Formatie- en bezettingsoverzicht personeel (augustus 2008)
Formulier Risicoprofiel
Huisregels
Meldingen bijzonder voorval 2008
Overzicht deelname FitKit 2008
Overzicht functioneringsgesprekken 2008
Overzicht inzet IBT Zoetermeer 2008
Plan van aanpak ISt-rapport 2007
Plan van aanpak IBT
Plan van aanpak Onderhoudscommissie Regelgeving
Plan van aanpak Penitentiaire Scherppte
Selectieprocedure meerpersoonscellen
Verslag audit BVA-processen PI Zoetermeer
Verslagen afdelingsoverleg
Ziekteverzuim 2008

Bijlage 3

Inspectieprogramma

Dinsdag 10 februari 2009

- 09:30 - 10:00 Aankomst, kennismaking contactpersoon, installatie werkruimte
- 10:00 - 11:00 Interview hoofd BSD, tevens projectleider PvA IST Zoetermeer 2007
- 11.00 - 12.30 Interview met gedetineerden
- 13:00 - 14:30 Observatie luchten en bezoek
- 14:30 - 15:45 Interview executieve medewerkers (piw'ers, medewerkers beveiliging, inclusief vertegenwoordiging OR)
- 15:45 - 16:45 Interview hoofden verblijfsafdelingen

Donderdag 12 februari 2009

- 09:30 - 11:00 Interview hoofd beveiliging (+inzage dienstinstructies)
- 11:00 - 11:30 Interview hoofd Arbeid
- 11:30 - 12:30 - Inzage verslagen teamoverleg (verschillende afdelingen)
- Analyse beklagzaken
- 14.00 - 15.30 Korte terugkoppeling bevindingen aan directie

Missie ISt

“De ISt ziet toe op de sanctietoepassing met het oog op zichtbare verbetering van de effectiviteit en kwaliteit van de sanctietoepassing.

De ISt adviseert de minister van Justitie ten behoeve van borging van behoorlijke sanctietoepassing.

De ISt is hierbij onafhankelijk in haar oordeel, transparant in haar werkwijze en professioneel in haar kennis, vaardigheid en houding.”

Dit rapport is een uitgave van:
Inspectie voor de Sanctietoepassing
Kalvermarkt 53 | 2511 CB Den Haag
Postbus 20301 | 2500 EH Den Haag
www.inspectiesanctietoepassing.nl

© Rijksoverheid | April 2009 | Publicatie-nr. 0904 13318